

razvpitega mednarodnega uveljavljanja naših znanstvenikov. Pri tem je ključnega pomena, da je to dosegel z obravnavo »domače« teme, ne pa nekih eksotičnih primerov, kot to delajo nekateri naši znani »mednarodno uveljavljeni« kolegi.

Drug del knjige, zlasti katalog, ki obravnava posamezna gospostva tako za Istro kot Slovensko marko in Belo krajino, je, če ne upoštevamo, da sega tudi v drugo državo, lokalni. Podpisanega so zlasti pritegnili številni novi podatki o posestnikih in upravljalcih gradov Gradac, Hmeljnik, Kozjak, Mehovo, Metlika, Rožek, Soteska, Šumberk in Žužemberk. Ob njih bi še posebno izpostavili poglavje o izvoru, jezikovni pripadnosti in sorodstvenih povezavah ministerialov in militov. Če se človek spomni, kaj je bilo doslej vse napisano o najstarejših prebivalcih naših v veliki meri porušeni in požganih pričevalcev srednjeveškega dogajanja, ga prevzame posebna hvaležnost do avtorja, ki mu kljub izrednemu znanju in dobremu poznavanju širših vprašanj, ni bilo nečastno, raziskati številnih lokalnih podrobnosti in posebnosti. V dodatku jih dopolnjuje kar 12 genealoških preglednic, 3 zemljevidi ter še seznam starejših in različnih oblik najpomembnejših krajevnih imen.

Knjiga Petra Štiha *Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem* ni delo, po katerem bodo bralci množično segali, saj je izrazito znanstvena, polna podatkov, pa tudi zapisov o nejasnostih: Zahteva nemalo predznanja in veliko natančnosti in zbranosti pri branju. Iz nje se je mogoče naučiti veliko novega, vendar je treba hkrati tudi obnavljati razrahljano poznavanje srednjega veka, saj se sicer marsikatero avtorjevo odkritje bralcu lahko izmuzne. Prepričani smo, da bo delo uvrščeno med resnično največje dosežke slovenskega zgodovinopisja in to ne le v desetletju pred prelomom tisočletja.

Stane Granda

France Baraga, **Kapiteljski arhiv Novo mesto. Regesti listin in popis gradiva**. Ljubljana : Teološka fakulteta, 1995. 600 strani. (Acta Ecclesiastica Sloveniae ; 17)

Malo je arhivov v Sloveniji, in ne samo v Sloveniji, ki se lahko pohvalijo s takšnim popisom arhivskega gradiva, kot ga je za kapiteljski arhiv v Novem mestu pripravil France Baraga. V času nastajanja tega popisa mi je prijatelj France veliko pripovedoval o svojem delu, o zanimivostih, ki jih je našel med novomeškimi arhivalijami, in o težavah, s katerimi se je pri urejanju kapiteljskega arhiva srečeval. Svoj prvi rokopis mi je nesebično ponudil v uporabo, ko sem pripravljal življenjepis novomeških proštov. In vendar sem bil resnično prijetno presenečen, ko mi je avtor izročil tiskano knjigo s svojim posvetilom. Knjiga je namreč daleč preseгла tisto, kar sem pred tem poznal in uporabljal. Prijatelju Francetu za opravljeno delo iskreno čestitam. Kakšno garaško delo se skriva za temi 600 tiskanimi stranmi, more pravzaprav pravilno ovrednotiti le nekdo, ki je tudi sam kdaj skušal spraviti v red določeno arhivsko gradivo in ga popisati.

Kaj nam razodeva knjiga *Kapiteljski arhiv Novo mesto. Regesti listin in popis gradiva*? Pogled v do podrobnosti razvejano kazalo (strani 5–12) nam za seznamom okrajšav (13–14) ponudi spremno besedo p. Metoda Benedika, sicer urednika zbirke, in to v slovenščini (15–16) in nemščini (17–18). Dvojezična je tudi kratka kronologija kapitlja (19–27 slovensko, 29–38 nemško). Avtorjev uvod s kratko zgodovino kapiteljskega arhiva (39–46) pa nas seznani s preteklostjo kapiteljskega arhiva, njegovo ureditvijo, problemi, s katerimi se je arhiv v preteklosti soočal, in z metodološkim pristopom avtorja pri aktualnem urejanju gradiva, oziroma Kapiteljskega arhiva. Gradiva torej, ki ga je kronal s popisom, ki ga sedaj predstavljamo.

Knjiga sama je **razdeljena na tri dele**.

V **prvem delu** so regesti listin (strani 49–277), ki se nanašajo na zgodovino novomeškega kapitlja ne glede na to, kje se te listine danes nahajajo, oziroma v kakšni obliki so se nam ohranile. Avtorja je zanimala predvsem njihova sporočilnost. Zato so poleg originalnih listin popisani tudi vsi notarski prepisi, transumpti, vidimusi, navadni prepisi in koncepti listin. Upošteval pa je tudi regeste starejših izgubljenih listin. Vseh regest v knjigi je 630 in so vzorno urejeni po standardnem vzorcu: leto, mesec, dan in kraj izstavitve, vsebina in opis listine ter eventualne objave. Nekateri regesti pomembnejših listin so prerasli kar že v objavo celotne listine v slovenskem prevodu.

Drugi del nosi naslov *Popis arhivskega gradiva (279–540)* in je razdeljen na 16 serij, ki jih je avtor določil pri urejanju kapiteljskega arhiva. Gradivo samo je smiselno razdelil, kot pravi sam v svojem uvodu, na šest fondov kapiteljskega arhiva z gesli: kapitelj, župnija, dekanija, šolsko nadzorstvo, uredništvo verskega lista *Križ* in duhovniško društvo (CMD). Ostalo arhivsko gradivo, ki ne sodi v enega od fondov kapiteljskega arhiva v ožjem pomenu besede, pa je France Baraga razdelil v 12 samostojnih zbirk po naslednjem vrstnem redu: personalia, društva, pridige, rokopisi, časopisni izrezki, fotokopije, glasbeni arhiv, igre Prosvetnega

društva in Marijine kongregacije, »extranea«, klišeji, razno drobno gradivo in kot zadnja zbirka dokumentov velikega formata. To podrobno strukturo ureditve arhiva je avtor podrobneje razložil že v svojem uvodu (45).

Tretji del knjige nosi naslov *Dodatki* (543–595) in je na nek način historična refleksija urejanja novomeškega kapiteljskega arhiva. V tem delu je avtor objavil popis kapiteljskih listin iz leta 1758, konkordanco Krausovi objavi listin iz leta 1765, pregled arhivske ureditve prošta Karla Čerina (1924–45) ter podatke o gradivu, ki zadeva novomeški kolegiatni kapitelj, ga pa hranijo druge arhivske ustanove doma ali v tujini. Ob koncu je dodan še seznam v popisu uporabljene literature (597–600).

Pripis ob koncu kazala (12) nam obljublja, da bo krajevno in osebno kazalo objavljeno v posebnem zvezku zbirke *Acta Ecclesiastica Sloveniae*. Upam, da nam na ta zvezek ne bo potrebno predolgo čakati. Obe kazali bosta namreč neobhoden pripomoček za lažjo in hitrejšo uporabo dragocenih podatkov popisa arhivskega gradiva novomeškega kapitlja.

Ob koncu bi rad še enkrat izrazil svoje občudovanje nad opravljenim delom. France Baraga se je s to knjigo izkazal ne samo kot izjemen in suveren arhivski delavec, ampak tudi kot urednik in knjižni oblikovalec. Celotno delo je namreč popolnoma samostojno uredil in oblikoval na svojem računalniku, opravil prelom in korekture, tako da urednik zbirke in tiskarna Ljudske pravice v tem pogledu nista imela nobenega dela. Ko danes občasno vzamem Baragov *Popis* v roke in ga prebiram, mi vedno bolj prihaja v zavest, da so prav njegovi regesti listin in njegov popis gradiva arhiva kolegiatnega kapitlja v Novem mestu pravzaprav prvo temeljno delo s področja proučevanja preteklosti novomeškega kapitlja, s tem pa tudi eno najpomembnejših poglavij zgodovine Novega mesta kot dolenjske metropole.

France M. Dolinar

Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990. Glavna urednika František Kavka in Josef Petráň. Knjiga I (1347/48–1622), ured. Michal Svatoš. Praha : Karolinum, 1995. 322 strani; II (1622–1802), ured. Ivana Čornejová. Praha : Karolinum, 1996. 285 strani.

Obdelava zgodovine najstarejše srednjeevropske univerze spada že skoraj dve stoletji med velike teme češkega zgodovinopisja. Sintetično so jo poskušali ujeti že pozitivistična historiografa Václav Vladivoj Tomek (1849) in Zikmund Winter (1897–1899), v prvi polovici našega stoletja pa Václav Vaněček, Václav Vojtíšek (oba 1946) in Otakar Odložilík (1948). Zadnja orisa sta na visokem nivoju pripravila František Kavka (1964) in Josef Petráň (1983), pomembna predstavnika češkega raziskovanja srednjega in zgodnjega novega veka, ki sta tudi postala glavna urednika novega, doslej najobsežnejšega dela o Karlovi univerzi. Projekt, ki je povezan s 650. obletnico njenega nastanka, bo segal od začetkov do časa obnovitve akademskih svoboščin leta 1990 in naj bi izšel do aprila 1998 v štirih zajetnih knjigah v češčini ter nekoliko skrajšano v eni obsežni knjigi v angleščini.

Pri tem zahtevnem delu pa sodeluje vrsta zgodovinarjev vseh treh sedaj delujočih generacij čeških zgodovinarjev, med katerimi so evropsko znani – poleg rektorja Karlove univerze, pravnega zgodovinarja Karla Malega – zlasti medievalist František Šmahel, pravni zgodovinar Jiří Kejř, cerkveni zgodovinar Jaroslav Kadlec ter izredna poznavalca razvoja kulture v novem veku Zdeněk Hojda in Jiří Pešek. Ker je sodelovalo razmeroma dosti avtorjev, je obstajala nevarnost, da nastane le velik zbornik posameznih člankov, vendar se je urednikoma prvih dveh knjig – medievalistu Michalu Svatošu ter ugledni poznavalki baročne dobe Ivani Čornejovi, ki sta temu opusu posvetila nekaj let življenja – posrečilo ustvariti zaokroženo znanstveno delo nevsakdanjega formata.

Sreča je namreč, da to ni samo »jubilejna« publikacija, temveč rezultat sistematičnega dela, ki je zasidrano v vrsti monografij ter v mnogih razpravah, ki od leta 1960 izhajajo zlasti v posebnem časopisu *Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. Problematika zgodovine praške univerze ter razvoja izobraževanja nasploh je v zadnjih desetletjih postala ena najbolj zasledovanih tem češkega zgodovinopisja, na kateri so diplomanti in doktorandi praške filozofske fakultete poskušali svoje znanstvene sposobnosti. Obenem pa imajo take raziskave trdno bazo v Inštitutu za zgodovino ter Arhivu Karlove univerze, ki je v nekaj desetletjih svojega obstanka objavil kritične edicije ter analize univerzitetnih matičnih knjig in drugih bistvenih virov. Nova sinteza izhaja torej iz dolgotrajne priprave, res najboljše, ki si jo lahko predstavljamo v češkem znanstvenem okolju, ki se je prepogosto spotaknila na diskontinuiteti ter nedokončanosti velikopotezno zamišljenih načrtov.

Uredniki so skupaj z dokaj različnimi avtorji našli »skupen jezik«, ki izhaja iz razčiščenega pogleda na osnovno temo. Izhodišče je postalo dožemanje univerze kot raznolike inštitucije v širokem družbenem kontekstu in v mednarodni primerjavi, obenem pa z doslednim ozirom na razvoj posameznih znanstvenih